

FRIENS, DE HERVORMDE KERK

Reeds in de middeleeuwen heeft Friens een kerk gehad, maar hoe deze er uit heeft gezien is slechts bij benadering te zeggen. Tijdens de recente restauratie zijn er in de kerk opgravingen gedaan en daaruit bleek dat de huidige kerk grotendeels is gebouwd op de fundamenten van haar voorgangster. Deze voorgangster moet een rond koor hebben gehad, gezien de aanzetten voor de koorafsluiting. Aan de binnenkant langs de huidige muren vond men de restanten van een vloer, die bestond uit in keperverband gelegde kloostermoppen. Hierin waren ook enkele tufstenen verwerkt en gezien het feit dat er ook enkele fragmenten van tufstenen pilasters en profielstenen van dat materiaal zijn gevonden, ligt de conclusie voor de hand dat de oudste stenen kerk in Friens vóór 1180 werd gebouwd. Wanneer deze tufstenen kerk vervangen is door een bakstenen exemplaar is niet bekend; vermoedelijk is de bakstenen kerk gebouwd in het begin van de dertiende eeuw.

Deze middeleeuwse kerk raakte aan het einde van de zeventiende eeuw in verval: in 1693 werd de toren gesloopt. Tot 1720 stond de klok op het kerkhof; in dat jaar werd er op de westkant van het dak een dakruiter gebouwd voor de klok. In 1718 schok de familie Van Sytzama gebrandschilderde glazen aan de kerk. De familie Van Sytzama woonde van circa 1578 tot 1848 op het zuidwestelijk van de kerk gelegen Beslingastate en de familie gebruikte de Frienser kerk bijna als een soort mausoleum: aan de wanden hingen de rijkelijk van wapens voorziene rouwborden en in de vloer lagen de eveneens rijkelijk van wapens voorziene grafstenen.

In 1781 stierf Pico Galenus van Sytzama en hij liet een legaat na om de Frienser kerk te herbouwen, "tot Een Roemrugtege Gedagtenis Zijner Naam", zoals zijn rouwbord vermeldt. Pas op 24 juli 1794 werd, volgens een advertentie in de Leeuwarder Courant het afbreken van de oude en de bouw van de nieuwe kerk aanbesteed.

In 1795 was de kerk klaar; uit de oude kerk werd wat meubilair overgebracht en de oude windwijzer, uit 1718, met het Van Sytzamawapen, werd weer op de koorsluiting geplaatst. De nieuwe kerk werd heel sober: de noord- en zuidmuur zijn door lisenen in vier traveeën verdeeld en in elke travee bevindt zich een eenvoudig boogvormig venster. Of de glazen van 1718 hierin weer een plaatsje hebben gevonden, valt niet na te gaan; erg waarschijnlijk is dit niet, gezien de tijdsomstandigheden.

Het interieur van de Frienser kerk is zeker rijker geweest dan het huidige interieur. In de kerk van 1795 stond de preekstoel tegen de zuidmuur en tegenover de preekstoel stond een Van Sytzama-bank uit 1765. Daarvan is slechts de bekroning in rococostijl bewaard gebleven. Ook twee tekstbordjes uit 1795 zijn bewaard. Verder is ook het tongewelf nog uit de bouwtijd. Wat direct bij het betreden van de kerk in het oog valt is de bijzonder fraaie collectie rouwborden voor leden van de familie Van Sytzama. Van de eenvoudige ruitvormige uit de zeventiende eeuw tot de meest rijk uitgevoerde exemplaren uit de achttiende eeuw zijn ze bewaard; zelfs één van de laatste exemplaren in Friesland, uit 1843, hangt hier in de kerk. Sinds de bouwtijd is er op verschillende tijdstippen aan het interieur gewerkt; hier kwam de familie Van Sytzama niet meer actief aan te pas: in 1848 stierf de laatste bewoner van het slot Beslinga, slot en tuin verdwenen. In 1866 werden zes grafstenen in het koor recht op tegen de koormuren gezet. In 1886 werden de ramen in het koor gedicht en kregen de resterende ramen ijzeren vullingen.

In 1887 werd het gehele interieur vernieuwd voor een bedrag van f 1772,10. De preekstoel werd tot een soort kathedraal verbouwd en tegen de oostmuur gezet. Er kwam een nieuw doophek en ook de galerij langs de westmuur kreeg een hek; hierop vond de bekroning van de herenbank uit 1765 een plaats. Verder werden ook de banken vernieuwd. De correspondent van de Leeuwarder Courant noemde het nieuwe interieur "smaakvol en doelmatig", en het oude "leelijk en ongeschikt".

In 1906 werd de gehele westgevel vernieuwd naar een ontwerp van H.H. Kramer; toen werd ook de dakruiter gebouwd. Alleen de aanzetkrullen uit 1795 herinneren nog aan de oude gevel.

In de jaren 1988-1989 is de Frienser kerk geheel gerestaureerd en weer speelde de familie Van Sytzama hierbij een rol: zij schonk een flink bedrag om de restauratie mede mogelijk te maken. Het meubilair van 1887 is gerestaureerd, alle rouwborden zijn zorgvuldig hersteld, en de recht op geplaatste grafstenen zijn weer in de vloer gelegd.

Wie nu de herstelde kerk nadert, loopt langs de grafkelders van de Van Sytzama's: de familie, al lang niet meer in Friesland woonachtig, gebruikt het Frienser kerkhof nog altijd als familiebegraafplaats.

Literatuur:

- D.J. Van der Meer, Beslinga State to Friens (Genealogysk Jierboekje 1962)
- D.J. Van der Meer, Rouwborden in de Ned. Herv. Kerk te Friens.
(in: publicaties van de Stichting Alde Fryske Tsjerken, november 1976)
- D.J. Van der Meer, De grafzerken in de Ned. Hervormde Kerk te Friens (in: Keppelstok, publicatie van de Stichting Alde Fryske Tsjerken, november 1989)
- S. ten Hoeve, De Ned. Herv. Kerk van Friens. (in: Keppelstok, publicatie van de Stichting Alde Fryske Tsjerken, november 1989.)